

Βρυξέλλες, 11.1.2018
COM(2018) 2 final

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

**Ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020»: μεγιστοποίηση του
αντικτύπου της έρευνας και της καινοτομίας της ΕΕ**

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έρευνα και η καινοτομία (Ε&Κ) έχουν καίρια σημασία για τη διατήρηση του κοινωνικοοικονομικού μοντέλου και των αξιών της Ευρώπης, καθώς και της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητάς της. Τούτο γίνεται ολοένα και πιο εμφανές σε έναν γοργά μεταβαλλόμενο κόσμο, όπου η επιτυχία μας εξαρτάται όλο και περισσότερο από την παραγωγή γνώσης και την ταχεία μετατροπή της σε καινοτομία και όχι από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων ή τη μείωση των μισθών. Η βιώσιμη ανάπτυξη στο μέλλον μπορεί να έρθει μόνο μέσω της επένδυσης στην Ε&Κ σήμερα.

Θεμελιώδης συνισταμένη της ΕΕ προς τον σκοπό αυτό είναι το πρόγραμμα «Ορίζων 2020», δηλαδή το πρόγραμμα-πλαίσιο της ΕΕ για την έρευνα και την καινοτομία (2014-2020). Στόχος του προγράμματος είναι να δώσει ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη και να δημιουργήσει θέσεις εργασίας, συνδυάζοντας την έρευνα και την καινοτομία, προάγοντας την επιστημονική αριστεία και τη βιομηχανική υπεροχή και αντιμετωπίζοντας τις κοινωνικές προκλήσεις.

Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για τη βελτίωση της νομοθεσίας¹, οι υπηρεσίες της Επιτροπής διενήργησαν ολοκληρωμένη ενδιάμεση αξιολόγηση της προόδου του προγράμματος στα τρία πρώτα έτη εφαρμογής του². Η ανταπόκριση των ενδιαφερόμενων μερών στη δημόσια διαβούλευση σχετικά με την ενδιάμεση αξιολόγηση ήταν πολύ μεγάλη, με περισσότερους από 3 500 συμμετέχοντες και πάνω από 300 λεπτομερή έγγραφα θέσεων.

Τρεις επιπρόσθετες, αυτοτελείς ενδιάμεσες αξιολογήσεις κάλυψαν το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας (EIT-EIKT)³, τις συμπράξεις μεταξύ δημόσιων φορέων (ΣΔΦ) που δημιουργήθηκαν δυνάμει του άρθρου 185⁴ της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και τις συμπράξεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ, εκτελούμενες από κοινές επιχειρήσεις) που δρομολογήθηκαν δυνάμει του άρθρου 187⁵ της ΣΛΕΕ. Χωριστές ανεξάρτητες ομάδες εμπειρογνομόνων πραγματοποίησαν επίσης μία ενδιάμεση επανεξέταση των εννέα συμβατικών συμπράξεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα⁶ και μία ενδιάμεση επανεξέταση των άμεσων δράσεων του Κοινού Κέντρου Ερευνών⁷.

Η ενδιάμεση αξιολόγηση παρείχε τη βάση τεκμηρίωσης για την έκθεση, καθώς και συστάσεις για το μέλλον⁸ από την ανεξάρτητη ομάδα υψηλού επιπέδου για τη μεγιστοποίηση του αντίκτυπου των προγραμμάτων Ε&Κ της ΕΕ, υπό την προεδρία του Pascal Lamy («ομάδα υψηλού επιπέδου Lamy»).

¹ https://ec.europa.eu/info/files/better-regulation-guidelines_el

² SWD (2017) 220 Διεξοδική ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020»

³ SWD(2017)352 final

⁴ SWD(2017)340 final

⁵ SWD(2017)339 final

⁶ <https://publications.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/6de81abe-a71c-11e7-837e-01aa75ed71a1>

⁷ http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC107957/jrc_implementation_review_web-final.pdf

⁸ «LAB – FAB – APP – Επενδύοντας στο ευρωπαϊκό μέλλον που θέλουμε», Έκθεση της ανεξάρτητης ομάδας υψηλού επιπέδου σχετικά με τη μεγιστοποίηση του αντίκτυπου των προγραμμάτων έρευνας και καινοτομίας της ΕΕ, 3 Ιουλίου 2017

Όπως επιτάσσει το άρθρο 32 του κανονισμού για τη θέσπιση του προγράμματος «Ορίζων 2020»⁹, σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι να θέσει υπόψη των θεσμικών οργάνων της ΕΕ τα βασικά πορίσματα (Τμήμα 2), καθώς και τα διδάγματα που αντλήθηκαν από τη συνολική αξιολόγηση (Τμήμα 3). Αυτή περιλαμβάνει τις πιθανές βελτιώσεις και τους πιθανούς προσανατολισμούς για το μέλλον, συμπεριλαμβανομένων των πρώτων απαντήσεων στις συστάσεις για τη μεγιστοποίηση του αντίκτυπου που διατύπωσε η ομάδα υψηλού επιπέδου Lamy.

2. ΒΑΣΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΟΡΙΖΩΝ 2020»

Τα άλλα θεσμικά όργανα της ΕΕ ενέκριναν τα πορίσματα της ενδιάμεσης αξιολόγησης: το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ)¹⁰, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ)¹¹, η Επιτροπή των Περιφερειών (ΕτΠ)¹², και πιο πρόσφατα το Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας μέσω των συμπερασμάτων του¹³ της 1ης Δεκεμβρίου 2017. Τα κράτη μέλη εξέδωσαν επίσης γνωμοδότηση μέσω της Επιτροπής Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας και Καινοτομίας (ERAC)¹⁴. Η άποψη που επικρατεί είναι ότι η εφαρμογή του προγράμματος «Ορίζων 2020» είναι σε μεγάλο βαθμό επιτυχημένη.

Το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» είναι ελκυστικό και κατάλληλο. Οι συμμετέχοντες προέρχονται από τα καλύτερα ιδρύματα και τις καλύτερες εταιρείες εντός και εκτός Ευρώπης και καλύπτουν ευρύ φάσμα επιστημονικών κλάδων. Τα ενδιαφερόμενα μέρη εκφράζουν την έντονη ικανοποίησή τους από το πρόγραμμα, όπως φαίνεται από το διαρκές ενδιαφέρον για τις ιδιαίτερα ανταγωνιστικές προσκλήσεις του για υποβολή προτάσεων. **Περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες στο πρόγραμμα «Ορίζων 2020» είναι νεοεισερχόμενοι σε σύγκριση με το προηγούμενο έβδομο πρόγραμμα-πλαίσιο (ΠΠ7).** Η συμμετοχή της βιομηχανίας αυξήθηκε, με το 23,9 % του προϋπολογισμού για τις βιομηχανικές τεχνολογίες, τις τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και τις κοινωνικές προκλήσεις να κατευθύνεται σε ΜΜΕ —αρκετά πάνω από τον στόχο του 20 %. Το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» επέδειξε ευελιξία όσον αφορά την ανταπόκρισή του στις εξελισσόμενες πολιτικές προτεραιότητες, όπως η μετανάστευση και οι καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, για παράδειγμα οι επιδημίες Ebola και Zika.

Το πρόγραμμα προσφέρει μοναδικές ευκαιρίες συνεργασίας και δικτύωσης. Μία στις πέντε επιστημονικές δημοσιεύσεις του προγράμματος «Ορίζων 2020» είναι αποτέλεσμα συνεργασίας μεταξύ του ακαδημαϊκού και του ιδιωτικού τομέα. Το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» παράγει περισσότερες διεπιστημονικές δημοσιεύσεις από το ΠΠ7. Οι συμβατικές ΣΔΙΤ, οι οποίες φέρνουν σε επαφή τον ιδιωτικό τομέα και την Επιτροπή για να ορίζουν από κοινού τα θεματολόγια της έρευνας και καινοτομίας, έχουν

⁹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1291/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013

¹⁰ EP T8-0253/2017, Έκθεση για την αξιολόγηση της εφαρμογής του προγράμματος «Ορίζων 2020» με γνώμονα την ενδιάμεση αξιολόγησή του και την πρόταση για το πρόγραμμα-πλαίσιο 9

¹¹ Ενημερωτική έκθεση της ΕΟΚΕ INT/807, πρόγραμμα «Ορίζων 2020» (αξιολόγηση)

¹² Γνωμοδότηση της ΕτΠ SEDEC-VI/026 με θέμα «Η τοπική και περιφερειακή διάσταση του προγράμματος «Ορίζων 2020» και το νέο πρόγραμμα για την έρευνα και την καινοτομία.

¹³ Από την ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020» προς το ένατο πρόγραμμα-πλαίσιο - Συμπεράσματα του Συμβουλίου (έγκριση στις 1/12/2017) <http://www.consilium.europa.eu/media/31888/st15320en17.pdf>

¹⁴ ERAC 1207/17, Γνώμη της ERAC σχετικά με την ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020» και τις προετοιμασίες για το επόμενο πρόγραμμα-πλαίσιο

προσφέρει προστιθέμενη αξία με την ενίσχυση της διατομεακής συνεργασίας και την προώθηση της καινοτομίας.

Το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» αναμένεται να συμβάλλει σημαντικά στη δημιουργία θέσεων εργασίας και ανάπτυξης. Παρότι το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» αντιπροσωπεύει λιγότερο από το 10 % των συνολικών δημόσιων δαπανών E&A στην ΕΕ, τα μακροοικονομικά μοντέλα προβάλλουν τον κοινωνικοοικονομικό αντίκτυπό του σε περίπου 600 δισ. EUR και 179 000 θέσεις εργασίας έως το 2030¹⁵. Επιπλέον, το πρόγραμμα στηρίζει την επίτευξη των στόχων της ενωσιακής πολιτικής μέσω της εστίασής του στην επιστημονική αριστεία, στη βιομηχανική υπεροχή και στις κοινωνικές προκλήσεις¹⁶.

Η αριστεία ως βασική θεμελιώδης αρχή εξασφαλίζει την ποιότητα. Η ανάδειξη της αριστείας ως κύριου κριτηρίου για τη διάθεση της χρηματοδότησης συντέινει ώστε οι πρώτες επιστημονικές δημοσιεύσεις του προγράμματος «Ορίζων 2020» να έχουν διπλάσιες επιστημονικές αναφορές από τον παγκόσμιο μέσο όρο. Τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας που κατοχυρώθηκαν μέσω του προγράμματος είναι υψηλότερης ποιότητας και ενδεχομένως υψηλότερης εμπορικής αξίας σε σύγκριση με παρεμφερή διπλώματα ευρεσιτεχνίας που κατοχυρώνονται αλλού. Το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» έχει ήδη στηρίξει 17 κατόχους βραβείου Νόμπελ.

Το άλμα όσον αφορά την απλούστευση των διαδικασιών απέφερε καρπούς. Τα μεγάλης κλίμακας μέτρα απλούστευσης που ελήφθησαν (π.χ. ενιαίο σύνολο κανόνων, ηλεκτρονική υπογραφή των συμφωνιών επιχορήγησης, πύλη συμμετεχόντων ως μονοαπευθυντική θυρίδα για τις αλληλεπιδράσεις με τους συμμετέχοντες, ενιαίο ποσοστό επιστροφής, κατ' αποκοπή ποσοστό για τις έμμεσες δαπάνες) περιόρισαν σημαντικά τον διοικητικό φόρτο και τις δαπάνες, με αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση του χρόνου μέχρι την επιχορήγηση (110 ημέρες ταχύτερα σε σύγκριση με το ΠΠ7). Τα ενδιαφερόμενα μέρη εκτιμούν το απλουστευμένο μοντέλο χρηματοδότησης, το οποίο δεν μείωσε το επίπεδο συγχρηματοδότησης από τους δικαιούχους.

Αποδείχθηκε ότι πρόγραμμα «Ορίζων 2020» διαθέτει σαφή ενωσιακή προστιθέμενη αξία. Δημιουργεί οικονομίες κλίμακας, προσφέρει εύρος εφαρμογής και ταχύτητα σε σύγκριση με την εθνικού και περιφερειακού επιπέδου στήριξη στην E&K και, συνεπώς, αυξάνει την ελκυστικότητα της ΕΕ ως χώρου έρευνας και καινοτομίας. Η προσθετικότητα του προγράμματος (δηλαδή, ο μη παραγκωνισμός της εθνικής χρηματοδότησης¹⁷) είναι πολύ ισχυρή. Τα σκέλη του προγράμματος που αφορούν μεμονωμένους δικαιούχους, όπως το χρηματοδοτικό εργαλείο για τις ΜΜΕ, οι δράσεις του ΕΣΕ και οι δράσεις Marie Skłodowska Curie, προσθέτουν ενωσιακή αξία χάρη στον πανευρωπαϊκό ανταγωνισμό και τις διαρθρωτικές επιπτώσεις που έχουν στα εθνικά συστήματα E&K.

Το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» είναι οικονομικά αποδοτικό. Τα γενικά διοικητικά έξοδα του προγράμματος «Ορίζων 2020» είναι χαμηλότερα από τα αντίστοιχα έξοδα του ΠΠ7, χάρη στην εκτεταμένη ανάθεση των καθηκόντων εφαρμογής του προγράμματος σε

¹⁵ SWD (2017) 220 Διεξοδική ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020», Τμήμα 8.4 σ. 141 και σ. 144

¹⁶ Παρά ταύτα, οι στόχοι όσον αφορά τις δαπάνες για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή δεν έχουν ακόμη επιτευχθεί, συνεπώς στο τελικό πρόγραμμα εργασίας έχουν εντατικοποιηθεί οι προσπάθειες.

¹⁷ SWD (2017) 220 Διεξοδική ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020», Τμήμα 8.2.2.3 σ. 114

ειδικευμένους εκτελεστικούς οργανισμούς και στην εναρμονισμένη εφαρμογή μέσω του Κοινού Κέντρου Υποστήριξης του προγράμματος «Ορίζων 2020». Οι διοικητικές δαπάνες δεν υπερβαίνουν τον στόχο του 5 %. Είναι ιδιαιτέρως χαμηλές για τους εκτελεστικούς οργανισμούς και το EIT.

Οι αξιολογήσεις των πρωτοβουλιών σύμπραξης που υποστηρίζονται από το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» καταδεικνύουν την αποτελεσματικότητά τους όσον αφορά αφενός τη μόχλευση σημαντικής πρόσθετης δημόσιας και ιδιωτικής χρηματοδότησης και αφετέρου την εναρμόνιση των προτεραιοτήτων E&K σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Η ενδιάμεση αξιολόγηση του EIT κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το πρόγραμμα συμβάλλει στην αντιμετώπιση των διαρθρωτικών αδυναμιών που παρουσιάζει η ικανότητα καινοτομίας της ΕΕ. Οι Κοινότητες Γνώσης και Καινοτομίας (ΚΓΚ) του EIT παρέχουν προστιθέμενη αξία της ΕΕ, δημιουργώντας στενούς και αποτελεσματικούς δεσμούς ανάμεσα στην εκπαίδευση, στην έρευνα και στην καινοτομία μέσα σε ένα διαφοροποιημένο σύνολο παγκόσμιων προκλήσεων. Το EIT είναι η πλατφόρμα για τη δρομολόγηση και την ανάπτυξη ΚΓΚ, των οποίων τα εκπαιδευτικά προγράμματα συνδυάζουν τις τεχνικές γνώσεις με την επιχειρηματική εκπαίδευση και την εκπαίδευση στην καινοτομία, την άμεση πρόσβαση στις επιχειρήσεις και τη διεθνή κινητικότητα.

Οι συμπράξεις μεταξύ δημόσιων φορέων δυνάμει του άρθρου 185, π.χ. το πρόγραμμα Eurostars2, το κοινό πρόγραμμα έρευνας στη Βαλτική Θάλασσα (BONUS), δημιούργησαν μακροπρόθεσμες συμπράξεις E&K και δίκτυα ανάμεσα σε φορείς χρηματοδότησης της έρευνας και κυβερνήσεις, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στον Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας (EXE). Οι συμπράξεις αυτές κινητοποιούν σημαντικές επενδύσεις σε διακρατικά ερευνητικά έργα σε σημαντικούς τομείς πολιτικής, ενώ το παγκόσμιο πλαίσιο δράσης τους γίνεται ολοένα και πιο σημαντικό. Το βασικό ισχυρό σημείο όλων των συμπράξεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα δυνάμει του άρθρου 187, π.χ. CleanSky2, βιομηχανίες βιοπροϊόντων (BBI), είναι η ικανότητά τους να προσελκύουν και να κινητοποιούν στρατηγικούς βιομηχανικούς εταίρους σε τομείς προτεραιότητας δράσης για την Ένωση, σε διασυνοριακό και διακλαδικό επίπεδο, καθώς και η άμεση συμβολή τους στην ανταγωνιστικότητα και στους στόχους πολιτικής της ΕΕ. Συνδέουν δραστηριότητες σε ολόκληρο τον κύκλο της καινοτομίας και συμβάλλουν στην αποτροπή του κατακερματισμού στους αντίστοιχους τομείς τους με τη δημιουργία μακροχρόνιων, προανταγωνιστικών συνεργατικών δικτύων που φέρνουν σε επαφή ενδιαφερόμενα μέρη που προηγουμένως δεν είχαν καμία σχέση μεταξύ τους. Όσον αφορά τις συμβατικές ΣΔΙΤ, π.χ. «Εργοστάσια του μέλλοντος» (FoF), «Ενεργειακά αποδοτικά κτίρια» (EeB), διαπιστώθηκε ότι έχουν επιτύχει σε γενικές γραμμές τους στόχους τους, δεδομένου ότι είναι ευέλικτες, η διαχείρισή τους είναι αποτελεσματική και φέρνουν σε επαφή σημαντικούς βιομηχανικούς εταίρους στο πλαίσιο στρατηγικών που καθοδηγούνται από την ΕΕ, με αμοιβαία κατανόηση των παραδοτέων της βιομηχανίας, υψηλό επίπεδο διαφάνειας και ανοιχτή συμμετοχή, που συμπεριλαμβάνει MME.

3. ΔΙΑΔΓΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΑΝΗΘΗΚΑΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΓΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ-ΠΛΑΙΣΙΩΝ

Κύριος στόχος της ολοκληρωμένης ενδιάμεσης αξιολόγησης ήταν να αντλήσει διδάγματα για το μέλλον, βάσει μιας ανάλυσης τόσο των ισχυρών όσο και των αδύναμων σημείων. Αυτά θα συμβάλλουν στη βελτίωση της εφαρμογής του προγράμματος

«Ορίζων 2020» κατά την τελευταία τριετία του (2018 – 2020), καθώς και του EIT και των πρωτοβουλιών δυνάμει των άρθρων 185 και 187.

Η συνδυασμένη αξιολόγηση παρέχει επίσης πιο μακρόπνοα διδάγματα¹⁸, τα οποία θα συμβάλουν στον σχεδιασμό του διάδοχου προγράμματος-πλαισίου για την περίοδο μετά το 2020. Στο τελικό πρόγραμμα εργασίας του προγράμματος «Ορίζων 2020» για την περίοδο 2018 – 2020 δοκιμάζονται ήδη ορισμένες από τις λύσεις που σκοπό έχουν να αξιοποιήσουν τα διδάγματα που αντλήθηκαν σε πιο μακροπρόθεσμη προοπτική, συμπεριλαμβανομένης της πιλοτικής φάσης ενός μελλοντικού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Καινοτομίας (EIC) και της χρήσης κατ' αποκοπή ποσών ως εναλλακτικής λύσης σε ορισμένους τομείς αντί για την επιστροφή δαπανών.

Ακολουθεί περίληψη των κύριων διδαγμάτων και των τομέων που επιδέχονται βελτίωσης.

3.1. Πιο φιλόδοξες επενδύσεις

Το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» κρίνεται υποχρηματοδοτούμενο —η αυξημένη ελκυστικότητα και η συνεχιζόμενη συνάφεια του προγράμματος επιφέρουν μια μεγάλης κλίμακας υπερπροσφορά προτάσεων (ποσοστό επιτυχίας μόλις 11,6 % έναντι 18,5 % για το ΠΠ7). Επιπλέον ποσό ύψους 62,4 δισ. EUR θα ήταν απαραίτητο για τη χρηματοδότηση όλων των προτάσεων που έχουν αξιολογηθεί από ανεξάρτητο φορέα και έχει κριθεί ότι υπερβαίνουν το αυστηρό όριο ποιότητας. Αυτή η υποχρηματοδότηση αποτελεί κόστος ευκαιρίας για το πολλά υποσχόμενο δυναμικό E&K της Ευρώπης και συνεπάγεται σπατάλη πόρων για τους αιτούντες (που δαπανούν περίπου 636 εκατ. EUR ετησίως για την εκπόνηση των προτάσεων¹⁹).

Ανταποκρινόμενο στην ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020», το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με τη συνδρομή της Επιτροπής των Περιφερειών, καλεί ομοίως, μεταξύ άλλων, την ΕΕ να αποφύγει τις περικοπές προϋπολογισμού του προγράμματος «Ορίζων 2020» και να διαθέσει στο διάδοχο πρόγραμμα τουλάχιστον 120 δισ. EUR. Η ERAC ζητά αναλογικότητα ανάμεσα στον προϋπολογισμό και στις φιλοδοξίες. Ομοίως, τα συμπεράσματα του Συμβουλίου τονίζουν την ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα στην E&K στο σύνολο των συναφών πολιτικών της ΕΕ και να διατεθεί σημαντική χρηματοδότηση στο μελλοντικό πρόγραμμα.

Η ομάδα υψηλού επιπέδου Lamy συνιστά να δοθεί προτεραιότητα στην E&K και να διατεθούν περισσότερα κονδύλια για τον τομέα αυτό, στους προϋπολογισμούς της ΕΕ και των κρατών μελών. Η ομάδα υποστηρίζει ότι ο διπλασιασμός του προϋπολογισμού του προγράμματος μετά το 2020 είναι η καλύτερη επένδυση που μπορεί να κάνει η ΕΕ, προκειμένου να ευθυγραμμιστούν οι επενδύσεις με αυτές των κύριων ανταγωνιστών της ΕΕ και να κινητοποιηθεί το δυναμικό των μη χρηματοδοτούμενων υψηλής ποιότητας προτάσεων που επί του παρόντος παραμένει αναξιοποίητο (δηλαδή, η χρηματοδότηση να αφορά τουλάχιστον το 30 % των υψηλής ποιότητας προτάσεων).

Η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη την έκκληση της ομάδας υψηλού επιπέδου και άλλων θεσμικών οργάνων της ΕΕ για την πραγματοποίηση περισσότερων επενδύσεων στην E&K μέσω του μελλοντικού προγράμματος-πλαισίου, δεδομένων των ισχυρών σημείων

¹⁸ SWD (2017) 220 Διεξοδική ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020», Τμήμα 12 σ. 186

¹⁹ SWD (2017) 220 Διεξοδική ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020», Τμήμα 7.3.2 σ. 60

και της ενωσιακής προστιθέμενης αξίας του τρέχοντος προγράμματος. Η χρηματοδότηση της ΕΕ για την Ε&Κ θα πρέπει να συνοδεύεται από φιλόδοξη εθνική και περιφερειακή χρηματοδότηση προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος του 3 % του ΑΕΠ της ΕΕ για επενδύσεις σε Ε&Α.

3.2. Συνέχιση της απλούστευσης

Με το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» σημειώθηκε σημαντική πρόοδος όσον αφορά την απλούστευση σε σύγκριση με το ΠΠ7, ωστόσο η απλούστευση αποτελεί διαρκές εγχείρημα που απαιτεί συνεχείς βελτιώσεις.

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ επισημαίνουν και εκτιμούν την ουσιαστική πρόοδο που έχει επιτευχθεί ως προς την απλούστευση και τονίζουν εξίσου την ανάγκη συνέχισης των προσπαθειών. Η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι με αυτόν τον τρόπο μπορεί να διευρυνθεί ο κύκλος των αιτούντων, ενώ η ERAC θεωρεί ότι η συνεχιζόμενη απλούστευση είναι ένας τρόπος σχεδιασμού ακόμη πιο εύχρηστων εργαλείων και κανόνων.

Η ομάδα υψηλού επιπέδου Lamy φιλοδοξεί να καταστήσει την ΕΕ τον πλέον ελκυστικό χρηματοδότη Ε&Κ παγκοσμίως (#7 Περαιτέρω απλούστευση). Αυτό συνεπάγεται ότι αποδίδεται πρωτίστως έμφαση στον αντίκτυπο και όχι στη διαδικασία, π.χ. με ελαχιστοποίηση της τεκμηρίωσης, πιο ευέλικτες προσκλήσεις (μεταξύ άλλων για την επιλογή του μέσου και την κοστολόγηση) και με την προσαρμογή, στο πλαίσιο κοινοπραξιών Ε&Κ, στις μεταβαλλόμενες τάσεις και σε νέες ευκαιρίες. Η ομάδα προτείνει οι μειωμένες υποχρεώσεις υποβολής εκθέσεων να σταθμιστούν έναντι της συνεχούς και σε πραγματικό χρόνο παροχής δεδομένων σχετικά με τον αντίκτυπο των έργων.

Η Επιτροπή συνεχίζει την προσπάθεια απλούστευσης, μεταξύ άλλων μέσω πιλοτικών δράσεων στο τελευταίο πρόγραμμα εργασίας του προγράμματος «Ορίζων 2020». Ανάλογα με την εμπειρία από αυτές τις πιλοτικές δράσεις, η Επιτροπή θα επιδιώξει την περαιτέρω απλούστευση ώστε να υποστηρίξει την επιτάχυνση των κύκλων καινοτομίας και τη μείωση του διοικητικού φόρτου. Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή θα διερευνήσει τις δυνατότητες προκειμένου: να απλουστεύσει το τρέχον σύστημα επιστροφής πραγματικών δαπανών· να αυξήσει την αποδοχή των συνήθων λογιστικών πρακτικών· να ενισχύσει τη χρήση της χρηματοδότησης έργων με κατ' αποκοπή ποσά για την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων και άλλων απλουστευμένων μορφών χρηματοδότησης· να μειώσει τον φόρτο για την εκπόνηση και την υποβολή προτάσεων· να μειώσει τον «χρόνο μέχρι την επιχορήγηση»· και να βελτιώσει την ανατροφοδότηση που παρέχεται στους αιτούντες.

3.3. Υποστήριξη καινοτομιών αιχμής

Χάρη, εν μέρει, στα προγράμματα-πλαίσια της ΕΕ, η Ευρώπη είναι παγκόσμια δύναμη στον τομέα της επιστήμης. Ωστόσο, στον τομέα της καινοτομίας δεν διαπιστώνονται αντίστοιχες επιδόσεις. Η ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020» διαπίστωσε ορισμένες δυνατότητες υποστήριξης των καινοτομιών αιχμής, που δημιουργούν νέες αγορές, αλλά καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αυτή η υποστήριξη πρέπει να ενισχυθεί σημαντικά· για παράδειγμα, ο αριθμός των επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις από χρηματοδοτικά μέσα στο πλαίσιο του προγράμματος

«Ορίζων 2020» είναι σχετικά μικρός²⁰. Τούτο μπορεί να παρεμποδίσει την κλιμάκωση των νέων καινοτόμων επιχειρήσεων σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τονίζει επίσης τη σημασία της υποστήριξης της καινοτομίας γενικά, και της ρηζικέλευθης καινοτομίας και της κλιμάκωσης ειδικότερα, ενώ τα συμπεράσματα του Συμβουλίου δίνουν έμφαση στη σημασία υποστήριξης ολόκληρης της αξιακής αλυσίδας της καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένων των ρηζικέλευθων τεχνολογιών υψηλού κινδύνου, ενώ το πιθανό μελλοντικό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας θα πρέπει να υποστηρίζει τις καινοτομίες αιχμής και την κλιμάκωση των καινοτόμων επιχειρήσεων. Οι γνωμοδοτήσεις της Επιτροπής των Περιφερειών και της ERAC προβαίνουν στην ίδια επισήμανση.

Η ομάδα υψηλού επιπέδου Lamy συνιστά την υποστήριξη της καινοτομίας (π.χ. σε τεχνολογικό επίπεδο, σε κοινωνικό επίπεδο, σε επίπεδο επιχειρηματικού μοντέλου) σε όλους τους τομείς πολιτικής της ΕΕ. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα δημιουργηθεί κοινό κανονιστικό πλαίσιο που θα προάγει την επιχειρηματικότητα, την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας στην παγκόσμια αγορά και της υπεροχής της στην τρέχουσα βιομηχανική επανάσταση (#2 Οικοδόμηση μιας πραγματικής πολιτικής της ΕΕ για την καινοτομία που δημιουργεί τις αγορές του μέλλοντος). Η ομάδα Lamy προτείνει την προώθηση και την επένδυση σε καινοτόμες ιδέες με δυνατότητα ταχείας ανάπτυξης μέσω ενός Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Καινοτομίας (EIC) που θα εξουσιοδοτείται να επενδύει σε επιχειρηματίες και επιχειρήσεις —ασχέτως μεγέθους, τομέα ή ωριμότητας— με υψηλού κινδύνου καινοτομίες που διαθέτουν δυνατότητες ταχείας κλιμάκωσης στο σημείο τομής διαφορετικών τεχνολογιών και επιστημονικών κλάδων. Επίσης, συνιστά (#4 Σχεδιασμός του προγράμματος E&K της ΕΕ για τη δημιουργία μεγαλύτερου αντίκτυπου) το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας να σχεδιάσει νέες διαδικασίες αξιολόγησης και επιλογής προτάσεων που θα επιτρέπουν τον καλύτερο προσδιορισμό των έργων υψηλού κινδύνου και υψηλής απόδοσης, να εισαγάγει μεγαλύτερη ευελιξία στη διαχείριση των επιχορηγήσεων [αποφάσεις stop-go (αναστολής και συνέχισης)] και να ανέχεται ενδεχόμενες αποτυχίες.

Η Επιτροπή αναγνωρίζει την αυξανόμενη σημασία της καινοτομίας που δημιουργεί νέες αγορές²¹ και θα εξετάσει τρόπους για την περαιτέρω υποστήριξη της καινοτομίας στη μελλοντική αξιοποίηση των υφιστάμενων δράσεων στον τομέα της Ψηφιακής Ενιαίας Αγοράς, της Ενεργειακής Ένωσης και της Ένωσης των Κεφαλαιαγορών. Στην Ευρώπη, τα κεφάλαια υψηλού κινδύνου αντιπροσωπεύουν το ένα πέμπτο του αντίστοιχου ποσοστού στις ΗΠΑ. Η νέα γενιά εταιρειών στις συνεργατικές και τις ψηφιακές οικονομίες προέρχεται κυρίως από τις ΗΠΑ και την Ασία. Η Επιτροπή έχει ήδη λάβει μέτρα για την οικοδόμηση μιας βιομηχανικής πολιτικής, την ψηφιοποίηση της βιομηχανίας της ΕΕ και την ανάπτυξη της συνεργατικής οικονομίας²².

Βασιζόμενο στα σημερινά επιτεύγματα όσον αφορά την υποστήριξη της καινοτομίας μέσω του χρηματοδοτικού εργαλείου για τις ΜΜΕ, των συνεργατικών έργων και των συμπράξεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, το μελλοντικό πρόγραμμα-πλαίσιο θα πρέπει να παρέχει στήριξη με ταχύτερο και πιο ευέλικτο τρόπο. Το πρόγραμμα θα πρέπει να

²⁰ SWD (2017) 220 Διεξοδική ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020», Τμήμα 8.2.2.3 σ. 111 και 8.2.3.3 σ. 123

²¹ SWD (2017) 220 Διεξοδική ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020», Τμήμα 8.2.2.3 σ. 111 και 8.2.3.3 σ. 123

Επενδύοντας στην έξυπνη, καινοτόμο και βιώσιμη βιομηχανία Μια ανανεωμένη στρατηγική για τη βιομηχανική πολιτική της ΕΕ, βλέπε COM(2017) 479

αξιοποιεί τη συμπληρωματικότητα των επιχορηγήσεων και των χρηματοδοτικών μέσων, προκειμένου να προσελκύει νέες και ταχέως αναπτυσσόμενες καινοτόμες επιχειρήσεις και να τις αναβαθμίζει σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, να βελτιώνει την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της Ε&Κ στην αγορά και να επιταχύνει τη διάδοση της καινοτομίας. Ο στόχος θα πρέπει να είναι να καταστεί η Ευρώπη πρωτοπόρος στην καινοτομία που δημιουργεί νέες αγορές. Για τον σκοπό αυτό, στο τελευταίο πρόγραμμα εργασίας του προγράμματος «Ορίζων 2020» δρομολογείται μια πρώτη πιλοτική φάση ενός μελλοντικού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Καινοτομίας. Η πείρα από αυτή την πρώτη φάση, σε συνδυασμό με τη στρατηγική στήριξη από την προσφάτως συσταθείσα ομάδα υψηλού επιπέδου φορέων καινοτομίας²³, θα παρέχουν μια βάση για περαιτέρω λήψη αποφάσεων σχετικά με ένα ολοκληρωμένο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας.

3.4. Δημιουργία μεγαλύτερου αντίκτυπου μέσω μιας θεματοστρεφούς προσέγγισης και της συμμετοχής των πολιτών

Στην ενδιάμεση αξιολόγηση επισημαίνεται η ανάγκη για μεγαλύτερο αντίκτυπο και μεγαλύτερη προβολή στους πολίτες²⁴. Κάτι τέτοιο δεν είναι σημαντικό μόνο για τη βελτίωση της επικοινωνίας αναφορικά με τη συμβολή της Ε&Κ στην αντιμετώπιση των κοινωνικών και τεχνολογικών προκλήσεων· η συμμετοχή των πολιτών, των πελατών και των τελικών χρηστών στον καθορισμό του θεματολογίου του προγράμματος (συν-σχεδιασμός) και την εφαρμογή του (συν-δημιουργία) οδηγεί σε περισσότερη καινοτομία μέσω της τόνωσης της καινοτομίας που κατευθύνεται από τους χρήστες και της ζήτησης για καινοτόμες λύσεις. Αυτό θα ανταποκρίνεται επίσης στην ευκαιρία υιοθέτησης, στο μέλλον, μιας περισσότερο εστιασμένης στον αντίκτυπο και θεματοστρεφούς προσέγγισης²⁵. Τα προγράμματα εργασίας του προγράμματος «Ορίζων 2020» ήδη προετοιμάζουν το έδαφος προς τη θεματοστρεφή προσέγγιση, με χρήση τομέων εστίασης ως μεταβατικού σταδίου.

Όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ τονίζουν τη σημασία της αύξησης της συμμετοχής των πολιτών και της μεγιστοποίησης του αντίκτυπου του προγράμματος-πλαίσιου. Η Επιτροπή των Περιφερειών ενθαρρύνει ρητά την έγκριση μιας νέας, συμπληρωματικής θεματοστρεφούς προσέγγισης. Τα συμπεράσματα της ERAC και του Συμβουλίου επισημαίνουν την ανάγκη παροχής καλύτερης και συνεχούς προβολής στην κοινωνία και ζητούν τη διερεύνηση μιας θεματοστρεφούς προσέγγισης.

Η ομάδα υψηλού επιπέδου Lamy ενσωματώνει την ανάλυση αυτή σε αρκετές από τις συστάσεις της. Προτείνει τον καθορισμό θεματικών αποστολών Ε&Κ με ικανότητα μετασχηματισμού και ικανών να κινητοποιούν για την υλοποίησή τους πολλούς φορείς και επενδυτές, μεταξύ άλλων μέσω δημόσιων συμβάσεων καινοτομίας (#5 Υιοθέτηση θεματοστρεφούς και εστιασμένης στον αντίκτυπο προσέγγισης για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων). Η ομάδα Lamy προβάλλει τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (ΣΒΑ των ΗΕ) ως παγκόσμιο πλαίσιο αναφοράς για τον καθορισμό τέτοιων αποστολών. Η ομάδα απευθύνει έκκληση για τη συμμετοχή του κοινού στον καθορισμό των θεματικών αποστολών και για περισσότερες επιστημονικές δραστηριότητες πολιτών (#8 Κινητοποίηση και συμμετοχή των πολιτών). Υποστηρίζει μια πιο αποτελεσματική προώθηση της αναγνωρισιμότητας της Ε&Κ της ΕΕ, π.χ. μέσω

²³ <https://ec.europa.eu/research/eic/index.cfm?pg=hlg>

²⁴ Υπέρ αυτού συνηγορεί η σύσταση της ομάδας εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου που διεξήγαγε την εκ των υστέρων αξιολόγηση του ΠΠ7: «Η επιστήμη πιο κοντά στους πολίτες»· COM(2016) 5 final

²⁵ Όπως προηγουμένως, «επικέντρωση στις κρίσιμες προκλήσεις και ευκαιρίες σε παγκόσμιο πλαίσιο», COM(2016) 5 final

ευρύτερης προβολής των αποτελεσμάτων και του αντίκτυπού της (#11 Αποτύπωση και καλύτερη προβολή του αντίκτυπου). Για την τόνωση της καινοτομίας, η έκθεση Lamy προτείνει οι τομεακές πολιτικές να είναι πλήρως προσανατολισμένες στη χάραξη πολιτικής για την καινοτομία. Η έκθεση θεωρεί πολύ σημαντική την ύπαρξη ενός προγράμματος που θα προσανατολίζεται στον σκοπό και στον αντίκτυπο και όχι στα μέσα, με ένα βελτιστοποιημένο σύστημα αξιολόγησης προτάσεων και μεγαλύτερη ευελιξία (#4 Σχεδιασμός του προγράμματος E&K της ΕΕ για τη δημιουργία μεγαλύτερου αντίκτυπου).

Η Επιτροπή, μέσω του τελικού προγράμματος εργασίας του προγράμματος «Ορίζων 2020», ήδη ενσωματώνει ορισμένα από τα διδάγματα που αντλήθηκαν όσον αφορά τον αντίκτυπο και την προβολή στους πολίτες (π.χ. μέσω σαφέστερων δηλώσεων για τον αντίκτυπο και ενισχυμένης διάδοσης και εκμετάλλευσης των αποτελεσμάτων της έρευνας). Το μελλοντικό πρόγραμμα θα πρέπει να αναπτυχθεί εξ αρχής με άξονα μια σαφή λογική παρέμβασης και μια διαφοροποιημένη αξιολόγηση των προτάσεων. Θα εκκινεί από σαφή και, στο μέτρο του εφικτού, ποσοτικοποιημένο αναμενόμενο μακροπρόθεσμο αντίκτυπο, μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα και βραχυπρόθεσμες εκροές, για τη στήριξη των πολιτικών προτεραιοτήτων της ΕΕ, των ΣΒΑ των Ηνωμένων Εθνών και της εφαρμογής της συμφωνίας των Παρισίων.

Με βάση τα αποτελέσματα της ενδιάμεσης αξιολόγησης και λαμβάνοντας υπόψη το πεδίο εφαρμογής και τον προσανατολισμό των προγραμμάτων εργασίας του προγράμματος «Ορίζων 2020» για την περίοδο 2018-2020, οι θεματικές αποστολές E&K (επιστημονικού, τεχνολογικού, κοινωνικού χαρακτήρα κ.λπ.) στο επόμενο πρόγραμμα θα πρέπει να έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο, να επιτυγχάνουν καλύτερη προβολή και να ενθαρρύνουν μια συστημική προσέγγιση. Θα πρέπει να καλύπτουν στόχους πολιτικής της ΕΕ, να εμπνέουν το κοινό (επαφή με ανθρώπους σχετικά με τις αξίες, ένταξή τους στη διαδικασία και περηφάνια για την ευρωπαϊκή ταυτότητα), να σφυρηλατούν δεσμούς μεταξύ επιστημονικών κλάδων και τομέων και να υπερβαίνουν αυτό που είναι σήμερα δυνατό.

3.5. Αύξηση συνεργειών με άλλα χρηματοδοτικά προγράμματα και πολιτικές της ΕΕ

Συνέργειες υφίστανται ήδη ανάμεσα στο πρόγραμμα «Ορίζων 2020» και άλλα προγράμματα της ΕΕ, όπως τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΤΣΕ), τα μέσα εξωτερικών σχέσεων, ο μηχανισμός «Συνδέοντας την Ευρώπη» και η Κοινή Γεωργική Πολιτική. Παρά ταύτα, θα πρέπει να ενισχυθούν περαιτέρω και να καταστούν πιο αποδοτικές και αποτελεσματικές²⁶. Ειδικότερα, με βάση τις συνέργειες με τα ΕΔΕΤ και τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης²⁷, οι ικανότητες E&K που οικοδομήθηκαν κατά την τελευταία δεκαετία σε περιοχές με χαμηλότερες επιδόσεις θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν καλύτερα για έργα που υποστηρίζονται από το πρόγραμμα-πλαίσιο και για την αύξηση της συμμετοχής σε διακρατικά δίκτυα και δραστηριότητες E&K.

²⁶ Υπέρ αυτού συνηγορεί η σύσταση της ομάδας εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου που διεξήγαγε την εκ των υστέρων αξιολόγηση του ΠΠ7: «εναρμόνιση των μέσων έρευνας και καινοτομίας». COM(2016) 5 final

²⁷ COM(2017)376 final Ενίσχυση της καινοτομίας στις περιφέρειες της Ευρώπης: στρατηγικές για μια ανθεκτική, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη

Η γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αποδίδει σημαντικό ρόλο στις συνέργειες ανάμεσα στα χρηματοδοτικά προγράμματα της ΕΕ, τις οποίες θεωρεί καίριες ώστε οι επενδύσεις να είναι πιο αποτελεσματικές, κυρίως με την αξιοποίηση των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης. Το Κοινοβούλιο ζητά περισσότερες συνέργειες ανάμεσα στο μελλοντικό πρόγραμμα-πλαίσιο και σε άλλους ειδικούς ενωσιακούς πόρους για τη στήριξη της Ε&Κ. Η γνωμοδότηση της ERAC επισημαίνει ότι οι συνέργειες ανάμεσα στα ΕΔΕΤ και στο πρόγραμμα-πλαίσιο θα πρέπει να αναπτυχθούν σε συστημικό επίπεδο, ήδη στη φάση του προγραμματισμού. Ομοίως, στα συμπεράσματα του Συμβουλίου γίνεται έκκληση για συνέργειες, συνοχή, συμβατότητα και συμπληρωματικότητα.

Η ομάδα υψηλού επιπέδου Lamy συνιστά τον σχεδιασμό μελλοντικών προγραμμάτων χρηματοδότησης, με συμπληρωματική, αλληλοενισχυόμενη και διαλειτουργική λογική παρέμβασης για την υποστήριξη της ανάπτυξης των ικανοτήτων σε περιφέρειες που καλύπτουν τη διαφορά σε επίπεδο καινοτομίας (#6 Εξορθολογισμός του χρηματοδοτικού τοπίου της ΕΕ και επίτευξη συνέργειας με τα διαρθρωτικά ταμεία).

Η Επιτροπή θα κεφαλαιοποιήσει την εμπειρία που απέκτησε από την κοινή υλοποίηση της τρέχουσας γενιάς προγραμμάτων χρηματοδότησης (π.χ. εισαγωγή της σφραγίδας αριστείας²⁸) και θα εστιάσει στην ενίσχυση των συνεργειών από το στάδιο σχεδιασμού του προγράμματος προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το φάσμα των μέσων και των προγραμμάτων καλύπτει ολόκληρη την αλυσίδα της καινοτομίας. Αυτό θα επιτευχθεί με την καλύτερη ευθυγράμμιση των προτεραιοτήτων· με τη μεγαλύτερη ευελιξία των καθεστώτων συγχρηματοδότησης ώστε να αντλούνται πόροι σε επίπεδο ΕΕ· και με τη βελτίωση της συμβατότητας των κανόνων (για παράδειγμα, με τη δυνατότητα αυτόματης εφαρμογής της σφραγίδας αριστείας). Το μελλοντικό πρόγραμμα θα συνεχίσει επίσης να παρέχει στήριξη στη χάραξη πολιτικής.

3.6. Ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας

Η διεθνής συνεργασία στον τομέα της Ε&Κ είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της πρόσβασης στο ταλέντο, στη γνώση, στην τεχνογνωσία, στις εγκαταστάσεις και στις αγορές παγκοσμίως, ούτως ώστε να αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά οι παγκόσμιες προκλήσεις και να υλοποιούνται οι παγκόσμιες δεσμεύσεις. Μολονότι το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» διαθέτει ευρεία διεθνή προβολή και χαρακτήρα ανοιχτό προς τον κόσμο, οι συμμετοχές τρίτων χωρών μειώθηκαν σε σύγκριση με το ΠΠ7 και, ως εκ τούτου, η διεθνής συνεργασία πρέπει να ενταθεί περαιτέρω προκειμένου να συνεχιστεί η ενίσχυση της ευρωπαϊκής αριστείας στην Ε&Κ και της ανταγωνιστικότητας και να επιλυθούν οι παγκόσμιες κοινωνικές προκλήσεις.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζητά την ενίσχυση, όσο το δυνατόν συντομότερα, της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της Ε&Κ, συμπεριλαμβανομένων των συνδεδεμένων εταίρων και των αναδυόμενων χωρών, μέσω συγκεκριμένων δράσεων. Το Κοινοβούλιο, επιπλέον, υπογραμμίζει την αξία της διπλωματίας της επιστήμης. Τα συμπεράσματα του Συμβουλίου επιβεβαιώνουν τη σημασία της αμοιβαιότητας.

Η ομάδα υψηλού επιπέδου Lamy προσδίδει ανάλογη σπουδαιότητα στο θέμα (#10 Ανάδειξη της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της Ε&Κ σε σήμα κατατεθέν της Ε&Κ της ΕΕ). Η ομάδα συνιστά την περαιτέρω προώθηση των διεθνών δραστηριοτήτων συνεργασίας και το άνοιγμα του προγράμματος ώστε να επιτυγχάνεται συνεργασία με

²⁸ <https://ec.europa.eu/research/soe>

τους καλύτερους και στήριξη στη συμμετοχή όλων, βάσει αμοιβαίας συγχρηματοδότησης στις χώρες εταίρους.

Η Επιτροπή συμφωνεί με τη σημασία που έχει η ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας στην E&K. Στο τελικό πρόγραμμα εργασίας του προγράμματος «Ορίζων 2020» επιδιώκεται ακριβώς αυτό. Στο πλαίσιο της σύνδεσης με τρίτες χώρες, τα κριτήρια και οι κανόνες θα πρέπει να εξετάζονται βάσει της αριστείας στην E&K. Η εκτίμηση αντίκτυπου του μελλοντικού προγράμματος μπορεί να λαμβάνει υπόψη διάφορους τρόπους ενθάρρυνσης της διεθνούς συνεργασίας, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι οι ερευνητές της ΕΕ συνεργάζονται με τους καλύτερους και τους καταλληλότερους εταίρους της E&K παγκοσμίως.

3.7. Ενίσχυση του ανοιχτού χαρακτήρα

Διαπιστώνεται η ανάγκη αξιοποίησης της τεράστιας προόδου που έχει επιτευχθεί όσον αφορά την ελεύθερη πρόσβαση της ευρύτερης επιστημονικής κοινότητας και του κοινού στις επιστημονικές δημοσιεύσεις και στα δεδομένα που παράγονται στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων 2020». Ωστόσο, μέχρι σήμερα, μόλις το 70 % των δημοσιεύσεων που παράγονται στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων 2020» είναι διαθέσιμες με ανοιχτή πρόσβαση, χωρίς σαφή σημάδια βελτίωσης.

Η γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου τάσσεται υπέρ της γενικής αρχής της ανοικτής πρόσβασης, ενώ η ERAC θεωρεί ότι η πολιτική της 100 % ανοικτής πρόσβασης του προγράμματος «Ορίζων 2020» αποτελεί σαφές μέτρο που ευνοεί την ελεύθερη κυκλοφορία της γνώσης. Επιπλέον, τα συμπεράσματα του Συμβουλίου για τη μετάβαση προς ένα σύστημα ανοικτής επιστήμης²⁹ παρέχουν πολύτιμη καθοδήγηση για το μέλλον, ενώ τα συμπεράσματα του Συμβουλίου για την ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων 2020» υπογραμμίζουν τον ρόλο της ανοικτής επιστήμης στην περαιτέρω αύξηση του αντίκτυπου και της διαφάνειας.

Η προαγωγή της ανοικτής επιστήμης (και ειδικότερα της ανοικτής πρόσβασης) αναδεικνύονται σε ολόκληρη την έκθεση της ομάδας υψηλού επιπέδου Lamy ως βασικές κατευθυντήριες αρχές που θα πρέπει να επιβραβεύονται (#3 Εκπαίδευση για το μέλλον και επένδυση σε ανθρώπους που θα επιφέρουν την αλλαγή).

Η Επιτροπή θα αναπτύξει περαιτέρω τις πολιτικές της προς στήριξη του θεματολογίου για την ανοικτή επιστήμη³⁰. Με βάση την πείρα από την εφαρμογή του προγράμματος «Ορίζων 2020», όλες οι δημοσιεύσεις θα πρέπει να είναι ανοικτά προσβάσιμες και όλα τα δεδομένα θα πρέπει να είναι ανιχνεύσιμα, προσβάσιμα, διαλειτουργικά και επαναχρησιμοποιήσιμα (FAIR). Η Επιτροπή θα διερευνήσει τρόπους ώστε το επόμενο πρόγραμμα-πλαίσιο να ενστερνιστεί πλήρως την ανοικτή επιστήμη ως μέσο για την ενίσχυση της επιστημονικής αριστείας, την αποκόμιση οφέλους από τη συμμετοχή των πολιτών, την επίτευξη καλύτερης επαναληψιμότητας των αποτελεσμάτων και την αύξηση της επαναχρησιμοποίησης των ερευνητικών δεδομένων.

3.8. Εξορθολογισμός του χρηματοδοτικού τοπίου

Βασικός τομέας βελτίωσης είναι ο εξορθολογισμός του χρηματοδοτικού τοπίου του προγράμματος «Ορίζων 2020». Αυτό αφορά κυρίως το τοπίο για τα μέσα και τις

²⁹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9526-2016-INIT/el/pdf>

³⁰ <https://ec.europa.eu/research/openscience/>

πρωτοβουλίες συνεργασίας³¹. Τα ενδιαφερόμενα μέρη επισημαίνουν ότι ο μεγάλος αριθμός μέσων και πρωτοβουλιών, λόγω της πολυπλοκότητας που συνεπάγεται, τα καθιστά δυσνόητα και μπορεί να οδηγήσει σε επικαλύψεις. Η αναμόρφωση του τρέχοντος τοπίου των συμπράξεων θα πρέπει να καθιστά δυνατή την πλήρη αξιοποίηση του δυναμικού τους για την επίτευξη φιλόδοξων στόχων πολιτικής.

Η αξιολόγηση του ΕΙΤ προσδιορίζει την ανάγκη ανάπτυξης περαιτέρω συνεργειών με άλλες πρωτοβουλίες της ΕΕ από το στάδιο του προγραμματισμού. Υπάρχει περιθώριο εξορθολογισμού των σχετικών σκοπών που το ΕΙΤ και οι ΚΓΚ αναμένεται να επιτύχουν με σαφείς και μετρήσιμους στόχους· ο ρόλος των ΚΓΚ στο τοπίο Ε&Κ της ΕΕ χρήζει επίσης καλύτερου προσδιορισμού. Στην αξιολόγηση βάσει του άρθρου 185 διαπιστώνεται ότι το τοπίο της συνεργασίας μεταξύ δημόσιων φορέων (ΣΔΦ) στην ΕΕ χαρακτηρίζεται από συνωστισμό, με υπερβολικά πολλές παρεμφερείς πρωτοβουλίες χωρίς συνοχή μεταξύ των ΣΔΦ, καθώς και μεταξύ των ΣΔΦ και του προγράμματος «Ορίζων 2020». Στην αξιολόγηση βάσει του άρθρου 187 επισημαίνεται ότι οι δραστηριότητες των συμπράξεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) πρέπει να ευθυγραμμιστούν περισσότερο με τις ενωσιακές, τις εθνικές και τις περιφερειακές πολιτικές, και ζητά την αναθεώρηση των κύριων δεικτών επιδόσεων. Οι συμβατικές ΣΔΙΤ επανεξετάζουν τις προσδιορισθείσες προκλήσεις συνοχής μεταξύ των συμβατικών ΣΔΙΤ και την ανάγκη ανάπτυξης συνεργειών με πρωτοβουλίες όπως οι ΚΓΚ.

Η ERAC θεωρεί ιδιαίτερα επείγουσα ανάγκη τον εξορθολογισμό των χρηματοδοτικών καθεστώτων, ενώ κρίνει τις συμπράξεις μεταξύ δημόσιων φορέων ουσιώδεις για την πιο συντονισμένη υλοποίηση της Ε&Κ σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο. Ομοίως, στα συμπεράσματα του Συμβουλίου Ανταγωνιστικότητας τονίζεται ότι το υφιστάμενο οικοσύστημα Ε&Κ έχει καταστεί υπερβολικά περίπλοκο και επισημαίνεται ότι όλες οι πρωτοβουλίες συμπράξεων θα πρέπει να διαθέτουν στρατηγική εξόδου από τη χρηματοδότηση του ΠΠ. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υποστηρίζει θερμά την «απλούστευση» του χρηματοδοτικού τοπίου της ΕΕ.

Η ομάδα υψηλού επιπέδου Lamy δίνει ομοίως προτεραιότητα στον εξορθολογισμό (# 6 Εξορθολογισμός του χρηματοδοτικού τοπίου της ΕΕ), εντός και πέραν του προγράμματος-πλαisiού. Θεωρεί ότι το φάσμα των χρηματοδοτικών καθεστώτων για την Ε&Κ εμπεριέχει κίνδυνο αλλοίωσης της αριστείας, καθώς ευνοεί «τον ανταγωνισμό μεταξύ εκείνων που κατέχουν τη γνώση». Συνιστά την εξάλειψη του ενός τρίτου των καθεστώτων χρηματοδότησης, των μέσων και των ακρωνύμιων για την Ε&Κ. Ιδίως όσον αφορά τις συμπράξεις, η ομάδα συνιστά η ενωσιακή συγχρηματοδότηση να αφορά μόνο τις συμπράξεις που επιτυγχάνουν σαφώς τις θεματικές αποστολές της ΕΕ, με απλουστευμένο και ευέλικτο μηχανισμό συγχρηματοδότησης (#9 Καλύτερη ευθυγράμμιση μεταξύ εθνικών και ενωσιακών επενδύσεων στην Ε&Κ). Τέλος, η ομάδα συνιστά οι ΚΓΚ να εφαρμόζονται με μεγαλύτερη συνοχή ώστε να αντιμετωπίζονται οι παγκόσμιες προκλήσεις, με την άμεση ενσωμάτωσή τους στο πρόγραμμα Ε&Κ της ΕΕ

³¹ Το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» υποστηρίζει δύο ευρείες κατηγορίες συμπράξεων, εκτός από τις εμβληματικές FET και τις ΚΓΚ: εκείνες που αφορούν κυρίως τη βιομηχανία, δηλαδή τις πρωτοβουλίες δυνάμει του άρθρου 187 ή τις συμπράξεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) και τις συμβατικές ΣΔΙΤ· και εκείνες που αφορούν κυρίως τα κράτη μέλη, δηλαδή τις πρωτοβουλίες δυνάμει του άρθρου 185 ή τις συμπράξεις μεταξύ δημόσιων φορέων (ΣΔΦ), τη συγχρηματοδότηση ERA-NET, τη συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινού Προγράμματος (EJP-Cofund) και τις πρωτοβουλίες κοινού προγραμματισμού.

μετά το 2020 (#3 Εκπαίδευση για το μέλλον και επένδυση σε ανθρώπους που θα επιφέρουν την αλλαγή)³².

Η Επιτροπή χαιρετίζει τις εκτιμήσεις αυτές. Βραχυπρόθεσμα, η Επιτροπή θα επιχειρήσει να βελτιώσει τις επιδόσεις εντός του τρέχοντος κύκλου ζωής μέσω των ετήσιων σχεδίων εργασίας και των προγραμμάτων εργασίας σύμφωνα με τις συστάσεις στις αντίστοιχες αξιολογήσεις. Πιο μακροπρόθεσμα, η Επιτροπή θα εξετάσει τρόπους για τον εξορθολογισμό προς όφελος των δικαιούχων των διαφορετικών μέσων και χρηματοδοτικών καθεστώτων Ε&Κ της ΕΕ, δίχως να υπονομεύει την επίτευξη των στόχων πολιτικής της. Ένα μελλοντικό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας θα μπορούσε να αξιοποιηθεί για τον εξορθολογισμό των καθεστώτων στήριξης της καινοτομίας. Πιθανές αποστολές Ε&Κ θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη διάρθρωση των ΚΓΚ, ώστε αυτές να έχουν σαφέστερους στόχους, καλύτερη προβολή και μεγαλύτερο αντίκτυπο.

Η Επιτροπή προτίθεται επίσης να διερευνήσει στην αξιολόγηση του αντίκτυπου του μελλοντικού προγράμματος τρόπους εξορθολογισμού των συμπράξεων (συμπεριλαμβανομένων των ΚΓΚ και των μελλοντικών και των αναδυόμενων εμβληματικών τεχνολογιών), να βελτιώσει τον ανοικτό χαρακτήρα και τη διαφάνειά τους και να τις συνδέσει με μελλοντικές ενωσιακές αποστολές και στρατηγικές προτεραιότητες Ε&Κ. Θα εξετάσει, στο πλαίσιο στρατηγικής διαδικασίας, για παράδειγμα, την προσθετικότητα των ικανοτήτων, τη συνάφεια για τις πολιτικές προτεραιότητες που συμφωνούνται με την ΕΕ, τα κράτη μέλη, τη βιομηχανία και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, την ευελιξία, τις εξ αρχής ενσωματωμένες στρατηγικές εξόδου και τον αντίκτυπο που είναι αδύνατον να επιτευχθεί μόνο μέσω του προγράμματος-πλαισίου.

4. ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Μέχρι σήμερα, το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» έχει αποτελέσει επιτυχημένο κεφάλαιο στην ιστορία της ΕΕ, με αδιαμφισβήτητη ενωσιακή προστιθέμενη αξία. Με βάση τα θετικά πορίσματα της ενδιάμεσης αξιολόγησης, την ανατροφοδότηση από τα ενδιαφερόμενα μέρη και το αίτημα της ομάδας υψηλού επιπέδου Lamy για «εξέλιξη και όχι επανάσταση», απαιτείται περαιτέρω τελειοποίηση και βελτιστοποίηση και όχι ριζική αναμόρφωση του προγράμματος-πλαισίου.

Η Επιτροπή χαιρετίζει τις συστάσεις της ομάδας υψηλού επιπέδου Lamy· θα τις λάβει υπόψη, ενδεχομένως, στον σχεδιασμό του επόμενου προγράμματος-πλαισίου, προκειμένου να καθορίσει ένα νέο επίπεδο φιλοδοξίας για παγκόσμια υπεροχή στην επιστήμη και την καινοτομία.

³² Η έκθεση της ομάδας υψηλού επιπέδου για το EIT προσδιόρισε τη σαφή ανάγκη ενίσχυσης του ρόλου της κεντρικής διοίκησης του EIT ως παρόχου κοινών υπηρεσιών και εμπειρογνωσίας στις ΚΓΚ. (https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/eit-hlg-final-report_en.pdf)